

gingen er de hervormde kerk in, de mannen werden aan de groep bij de school toegevoegd; daar kwam nog een derde groep bij: kerkgangers die aan het einde van de ochtend naar huis hadden willen terugkeren en die men aanvankelijk had vastgehouden in het raadhuis. Tegen het einde van de middag werden alle mannen die men bijeen had, in de openbare school opgesloten, alle vrouwen en jonge kinderen zaten toen al in de kerk, velen al urenlang. Op de gaanderijen waren machinegeweren opgesteld.

'De spanning in de kerk', aldus een der vrouwen,

'was voelbaar; sommige vrouwen huilden, anderen vielen flauw. Het werd warm, benauwd, met zoveel angstige vrouwen bij elkaar. Tegen donker kwam er een militair vragen of er vrouwen waren met kinderen beneden de vier jaar bij zich. Zo ja, dan mochten deze vertrekken. Een der laatst binnengekomen vrouwen had heel sensationeel gezegd: 'Straks blazen ze de kerk op', dus toen deze vraag kwam, werd de ongerustheid zeer groot. 'Zullen wij die overblijven, straks hier in de kerk om het leven komen?' ... Om kalm te blijven werd door anderen ... dit gezegde direct de kop ingedrukt: 'Ach, dat valt wel mee; ze weten zelf niet wat ze met ons moeten doen.'¹

Inderdaad, het viel voor de vrouwen en kinderen in zoverre mee dat zij in het begin van de avond verlof kregen naar huis te gaan; daarbij werd gezegd dat men de volgende ochtend moest terugkeren met eten voor de mannen. Van belang was nog dat de vrouwen in de kerk te horen hadden gekregen dat strafmaatregelen tegen Putten achterwege zouden blijven als de daders van de aanslag zich kwamen aanmelden en de vermiste *Oberleutnant* ongedeerd aan de Duitsers (menige Duitser nam aan dat Eggert al om het leven was gebracht) zouden overdragen – wij kunnen ons niet voorstellen dat Fullriede dit heeft laten bekendmaken zonder dat hij daartoe verlof had gekregen van von Wühlisch en wij veronderstellen dat die Duitse toezegging niet alleen in de kerk gedaan is.

In de school stonden de mannen en jongens eerst 'mannetje aan mannetje: zeker honderd man in een klein lokaal . . . De een maakte nerveuze grapjes, de ander stond verslagen tegen de muur. De meesten', aldus een der opgeslotenen, 'waren wel diep onder de indruk van het hachelijke van de toestand'², vooral ook toen later in de middag door een luitenant van de politie werd meegedeeld dat bij de Oldenallerbrug een Duitse auto was beschoten en dat daarbij Duitse officieren zouden zijn

¹ *Het drama van Putten*, p. 30. ² A.v., p. 31.